

NOEN PERSONER OG SYMBOLER I KRISTEN KUNST

Sist oppdatert juli 2014

Dette nettstedet er ment som et supplement til mer generelle innføringer i kunst i kristendommen. Det fungerer ikke alene, men gir en leksikalsk og ikonografisk oversikt over et utvalg personer og symboler vi ofte møte i kristen kunst, blant annet noen personer/scener fra Det gamle testamente som ofte tolkes i lys av Det nye. De kan derfor være relevante i undervisningen om kristendommen i RLE. Mange drapsvåpen hører for øvrig med blant helgeners attributter, siden mange av dem led martyrdøden - men alle nevnes ikke i det følgende. Se for øvrig bøker som Hellemo: *Guds billedbok* (Pax 1999), Skottene: *Kristne symboler* (Verbum 2002) og Winje: *Guddommelig skjønnhet* (Universitetsforlaget 2012).

<i>Symbol eller person</i>	<i>Kjennetegn</i>	<i>Attributter</i>	<i>Andre kommentarer</i>
Kors	Nakent kors		Fins i mange former og varianter - referer til Jesu lidelse, død og oppstandelse
Krusifiks	Jesus på korset		Fins i mange former og varianter - referer til Jesu lidelse og død – to hovedformer: Seirende Kristus og lidende Kristus
Fisk			Referer til Jesus – gresk IXTYS (fisk) akronym for Jesus Kristus Guds Sønn Frelser
Anker			Håp
Gjeter (hyrde)			Jesus
Fisker og brød (Matt 14)			Nattverden
Lam (Åpb 5 o.a.)			Jesus som offerlam
XP			De to første bokstavene i Kristus - ett av mange monogrammer
Due			Jf Noas ark og Jesu dåp - Den Hellige Ånd

Skip			Kirken
Glorie	Overnaturlig lys rundt helgeners hode		Reflekterer hellighet - Guds lys
Adam og Eva			Syndefallet - de første mennesker - kan referere til Jesus («den andre Adam») og Maria («den andre Eva»), de første «nye» menneskene
Noa / Noas ark		Arken	Dåpen
Abraham			Troen
Tre engler sittende rundt et bord			Jf Andrej Rublov (russisk ikonmaler) - Abrahams gjestebud (1 Mos 18) - treenigheten
Abraham og Isak			Tro (1. Mos 18 og 21, Rom 4), (det stedfortredende) offeret (1. Mos 22) m.m.
Moses	I tidligere kunst: horn (pga en feiloversettelse)	Lovtavlene (2. Mos)	Jesus - Loven - Israel
Elias	Avbildes ofte i scener hentet fra fortellingene i Kongebøkene, bl.a. i en ildvogn og sammen med ravner som bringer ham mat		To av de mange profetene som ofte avbildes
Esekiel	Synet i Esek kap. 1	De fire livsvesenene, jf evangelistsymbolene (menneske, løve, okse, ørn)	
Jona	Slukt av hvalfisken		Jesus (som var i graven)
Daniel	I løvehulen, ildovnen e.l.		Jesus (som overvinner døden)
Jesus	Mange scener fra Jesu liv, bl.a. barndom (unntagelse, fødsel, tempelbesøk, etc), offentlig virke (underviser, gjør mirakler, etc), død og oppstandelse (inntog i Jerusalem, nattverd, bønn i Getsemane, tortur, korsfestelse, Jesus i dødsriket, himmelfarten)	Bl a gest med to fingre (to naturer) Glorie med korsmønster (viser at han døde på korset) Farger på klærne hans kan f.eks. vise til himmelriket (blått), døden (rødt, blod), etc	Det viktigste motivet i kristen kunst. Forklarelsen på fjellet var tidlig et viktig motiv – ett av flere <i>epifani</i> -motiver, der Jesus viser sin guddommelighet – se f.eks. Matt. 17)

Maria	Med eller uten Jesus Sammen med Johannes døperen eller Johannes disippelen ved korset)	Ofte med stjerner, liljer o.a. (standard kristen tallsymbolikk: 3 kan vise til treenigheten, 12 kan vise til de 12 stammene, disiplene, etc)	Nesten like sentralt motiv som Jesus - ofte fremstilt slik at hennes rolle som gudfødreske (theotokos) fremheves - mange variasjoner og mange scener fra hennes liv (inkl scener fra apokryfe evangelier)
Døperen Johannes	Kledd i skinn, uflidd	Bikube (levde av honning)	Avbildes ofte i ødemarken, når han døver Jesus, eller sammen med Maria ved Jesu kors
Peter	Ofte hvitt skjegg og kort, krøllete hår	Nøkkel (refererer til hans oppgave som dørvokter i paradiset, Matt kap. 16) Hane (Matt kap. 26) Opp-ned-kors	Apostel, ble ifølge legende henrettet på et opp-ned-kors
Jakob d.e.	Ofte i pilegrimsdrakt	Muslingskjell (reiste ifølge legende over Middelhavet til Spania)	Apostel, jf Santiago de Compostela
Johannes	Ofte med langt hår og hvitt skjegg	Ørn (evangelistsymbol)	Apostel, avbildes ofte (sammen med Maria) ved Jesu kors - identifiseres gjerne med evangelisten Johannes
Thomas	Ofte med fingeren i Jesu sår	Belte	Apostel som ifølge legenden ble misjonær i India
Tolleren Matteus		Pengepung Menneske eller engel (evangelistsymbol)	Identifiseres gjerne med evangelisten Matteus
Judas Iskariot	Ofte med ansiktet bortvendt	Pengepung Skorpion	Apostel som ble forræder
Apostelen Mattias		Dobbeltøks	Erstattet Judas (Apg 1)
Andreas		Andreaskors (X)	Apostel
Filip		Tau-kors (T)	Apostel
Bartolomeus eller Natanael		Kniv, eget skinn	Apostler – ulike navn i forskjellige tekster - ble ifølge legenden flådd
Jakob d.y.		Klubbe	Apostel
Judas Taddeus		Kjepp	Apostel

Paulus	Ofte skallet, med langt skjegg	Bokrull	Ble regnet som apostel etter hvert - avbildes ofte sammen med Peter
Maria Magdalena	Langt hår	Krukke med salve	Identifiseres ofte med andre Mariaskikkelser fra Det nye testamente, f eks Maria, Marthas søster
Stefanus		Steiner	Den første martyr (Apg 7)
Evangelisten Markus		Løve	
Evangelisten Lukas	Ofte ved et staffeli (den første ikonmaler)	Okse	
S Antonius	Eremittmunk	Munkekutte	En av mange helgener knyttet til den tidlige eremitt- og klosterbevegelsen
S Kristoffer	Kjempe	Bærer Jesusbarnet på ryggen	
S Georg	Kriger		Dreper draken (jf S Mikael)
S Katarina	Egyptisk dronning	Hjul (ble ifølge legenden radbruket)	
S Lucia	Jomfru	Lampe Egne øyne på et fat	
S Martin (Morten)	Soldat Biskop	Gås	Ofte fremstilt mens han deler kappen sin i to
S Nikolas	Biskop	Anker	Jf julenissen
S Sebastian	Martyr		Ofte fremstilt bundet til en pæl med piler i kroppen
S Frans fra Assisi	Tiggermunk	Mange scener fra Frans' liv aktuelle i kunsten - Frans personifiserer på mange måter den individuelle etterfølgelsen av Jesus	Fra 1000-tallet: Mer historiske personer, bl.a. andre ordengrunnleggere (Dominikus m.fl.)
Engelen Gabriel			Knyttet til julen (budskapet til Maria)
Engelen Mikael		Sverd	Knyttet til dommedag - bekjemper Antikrist i form av en drake (jf Åpb)
Engelen Rafael			Sentral i bl a (den apokryfe) Tobias' bok
Satan	Kan fremstilles som slange (1. Mos kap. 3), drake	Kan ha både horn og hale	Fallen engel